

הכנסת
מרכז המחקר והמידע

ט' בשבט תשע"ו
19 בינואר 2016

לכבוד

חבר הכנסת יעקב מרגי

יושב-ראש ועדת החינוך, התרבות והספורט

כאן

שלום רב,

הנדון: נתונים על סטודנטים ערבים ישראלים הלומדים בחו"ל

לבקשתך, ובעקבות ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בנושא "סכנת סגירת המכללה האקדמית בנצרת", יוצגו להלן נתונים על סטודנטים ערבים ישראלים הלומדים בחו"ל.

מבדיקה שערך מרכז המחקר והמידע של הכנסת עלה כי אין כיום בידי גורמים רשמיים כלשהם (בישראל ובעולם) נתונים על מספר הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל בחלוקה לפי מגזרים. מבדיקתנו עלה כי בפרסומים של ארגון ה-OECD ושל ארגון אונסק"ו אפשר למצוא נתונים כלליים על מספר הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל לפי מדינות היעד, אולם אין בנתונים אלו הבחנה בין סטודנטים יהודים ובין סטודנטים ערבים.

על אף האמור, עלה בידינו למצוא מחקר אקדמי מקיף של ד"ר ח'אלד עראר וד"ר קוסאי חאגי-יחיא וב נתונים על מספר הסטודנטים הערבים מישראל הלומדים בחו"ל (ללא נתונים מקבילים על מספר הסטודנטים היהודים הלומדים בחו"ל). החוקרים אספו נתונים אלו באופן עצמאי ובדרכים מגוונות בכל אחת ממדינות היעד. אף שלא מדובר בנתונים רשמיים ואף שאין באפשרותנו לאמת אותם באמצעות מקורות אחרים,¹ נראה כי בכל זאת אפשר להפיק מהם אומדן כללי של חלקם של הסטודנטים הערבים מישראל בכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל באמצעות הצלבתם עם נתוני ה-OECD ואונסק"ו.

על-פי נתוני המחקר האקדמי, בשנת 2012 למדו בחו"ל 9,260 סטודנטים ערבים מישראל – 3,060 סטודנטים בירדן (כ-33%), 2,500 סטודנטים בשטחי הרשות הפלסטינית (כ-27%), 1,650 סטודנטים במולדובה (כ-18%), 600 ברומניה (כ-6.5%), 550 בגרמניה (כ-6%), 400 באיטליה (כ-4.5%) ו-500 במדינות אחרות.²

¹ עם זאת, נראה כי נתוני המחקר האקדמי מתיישבים עם נתוני ארגון אונסק"ו, שיש בהם נתונים על כל מדינות היעד של הסטודנטים הישראלים בחו"ל (למעט הרשות הפלסטינית), ובכלל זה נתונים על מדינות הנחשבות מדינות יעד של סטודנטים ערבים מישראל (דוגמת ירדן ומולדובה).

² קוסאי חאגי-יחיא וח'אלד עראר, **בנאום ההשכלה הגבוהה: מחקרים על ניידות הסטודנטים הערבים מישראל בחו"ל**, הוצאת אלאיאם, רמאללה, פברואר 2014. הספר יצא לאור בשפה הערבית, ואת הנתונים הרלוונטיים למסמך זה מסר למרכז המחקר והמידע של הכנסת ד"ר קוסאי חאגי-יחיא.

על-פי נתוני ה-OECD, בשנת 2012 למדו בחו"ל 17,597 סטודנטים ישראלים, כ-53% מהם במדינות ה-OECD (בעיקר בארצות-הברית, באיטליה, בגרמניה ובקנדה) וכ-47% במדינות שאינן חברות ב-OECD.³ בנתוני ה-OECD נכללים גם סטודנטים שלומדים במוסדות להשכלה גבוהה שלא לקראת תואר אקדמי. על-פי נתוני אונסק"ו, בשנת 2012 למדו בחו"ל 14,414 סטודנטים ישראלים.⁴ בשל הפער בין נתוני שני הגופים, הנובע ככל הנראה משיטות דיווח שונות, יוצגו להלן שני אומדנים בדבר חלקם של הסטודנטים הערבים מישראל בכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל, הן על סמך נתוני ה-OECD והן על סמך נתוני אונסק"ו.

חשוב לציין כי בנתוני שני הגופים הבין-לאומיים לא נכללים ככל הנראה הסטודנטים הערבים מישראל הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית, אך הם נכללים בנתוני המחקר האקדמי על מספר הסטודנטים הערבים הלומדים בחו"ל (על-פי נתוני המחקר היה מספרם 2,500, מתוך 9,260 סטודנטים ערבים מישראל שלמדו בחו"ל בשנת 2012). לפיכך, בכל אחד מהאומדנים חישובנו הן את חלקם של הסטודנטים הערבים מישראל הלומדים בחו"ל ללא הסטודנטים הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית והן את חלקם של הסטודנטים הערבים מישראל כולל הסטודנטים הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית, באמצעות הוספת הנתון המופיע במחקר האקדמי על מספר הסטודנטים הערבים הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית לנתוני ה-OECD ואונסק"ו.

אומדן 1: על בסיס נתוני המחקר האקדמי ונתוני ה-OECD					
שיעור הסטודנטים הערבים בכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל		סטודנטים ישראלים הלומדים בחו"ל (יהודים וערבים)		סטודנטים ערבים הלומדים בחו"ל (נתוני החוקרים הישראלים)	
כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית	כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית	כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית
46%	38%	20,097	17,597	9,260	6,760

אומדן 2: על בסיס נתוני המחקר האקדמי ונתוני אונסק"ו					
שיעור הסטודנטים הערבים מכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל		סטודנטים ישראלים הלומדים בחו"ל (יהודים וערבים)		סטודנטים ערבים הלומדים בחו"ל (נתוני החוקרים הישראלים)	
כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית	כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית	כולל שטחי הרשות הפלסטינית	ללא שטחי הרשות הפלסטינית
55%	47%	16,914	14,414	9,260	6,760

³ OECD, Education at a Glance 2014, [Table C4.7](#).

⁴ UNESCO Institute for Statistics, [Outbound internationally mobile students by host region](#), Data extracted on 18 Jan 2016.

בשנת 2012 היה חלקם של הסטודנטים הערבים מישראל בכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים בחו"ל 38%-47% בלי הסטודנטים הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית, ו-46%-55% עם הסטודנטים הלומדים בשטחי הרשות הפלסטינית.

בהקשר זה נציין כי הסטודנטים הערבים היו באותה שנה כ-11.5% בלבד מכלל הסטודנטים שלמדו במוסדות להשכלה גבוהה בישראל לתואר ראשון, שני ושלישי (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה).⁵ השיעור הנמוך של הסטודנטים הערבים במערכת ההשכלה הגבוהה יחסית לשיעור הערבים באוכלוסייה ולשיעורם בקבוצת הגיל הרלוונטית להשכלה גבוהה הביא את המועצה להשכלה גבוהה ליזום תוכנית להרחבת הנגישות של מערכת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה הערבית.⁶ תוכנית זו פועלת מאז שנת 2011, והדגשים העיקריים בה הם בין השאר שיפור מתן המידע וההכוון המקצועי להשכלה גבוהה; התאמת מסלולי הכנה קדם-אקדמיים לצורכי הסטודנטים; תמיכה בסטודנטים ערבים לתואר ראשון; מתן מלגות סיוע בשכר לימוד; סיוע בהשתלבות בשוק העבודה; מתן מלגות הצטיינות; **הקמת קמפוס אקדמי בנצרת**.⁷

נוסף על האמור לעיל, נתוני המחקר האקדמי על מספר הסטודנטים הערבים מישראל שלמדו בחו"ל בשנת 2012 (9,260 סטודנטים) מצביעים על כך שאחד מכל ארבעה סטודנטים ערבים ישראלים (כ-24%) למד באותה שנה בחו"ל.⁸ מנתוני המחקר אפשר ללמוד גם על תחומי הלימוד של הסטודנטים הערבים הלומדים בחו"ל: כ-53% מהם למדו רפואה, רוקחות או רפואת שיניים, כ-31% למדו מקצוע פארה-רפואי, כ-12% למדו הנדסה וכ-4% למדו מקצוע בתחום מדעי החברה והרוח.

בכבוד רב,

אסף ויניגר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

⁵ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2013, לוח 8.56.

⁶ המועצה להשכלה גבוהה, מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל 2015, מרס 2015.

⁷ כאמור, ועדת החינוך, התרבות והספורט ביקשה להכין מסמך זה לקראת דיון בוועדה בנושא "סיגירת המכללה האקדמית בנצרת".

⁸ על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2012 למדו במוסדות להשכלה גבוהה בישראל (ללא האוניברסיטה הפתוחה) כ-29,500 סטודנטים ערבים לתואר ראשון, שני ושלישי. מתוך: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2013, לוח 8.56.

